

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін ЧННІПБ

Крупа Олександр Іванович

**ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

спеціальність 011 – Освітні, педагогічні науки
освітньо-професійна програма – Управління закладами освіти

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ОСПЕДмч-21
О.І. Крупа

Науковий керівник:
к.е.н., доцент Білоус І.І.

ТЕРНОПІЛЬ-2021

РОЗДІЛ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Основні дефініції поняття професійна мобільність та її структура

В сучасних умовах запровадження мобільності (академічної, професійної, педагогічної) відбувається не лише у вищій школі і є досить актуальною. Дане поняття описує сьгоднішні тенденції інноваційного розвитку безперервної освіти, а також є інструментом, за допомогою якого формуються та вдосконалюються професійні якості фахівців.

Саме поняття мобільність з латинської мови перекладається як рух, рухливий. У працях філософів античного періоду цей термін не вживався, хоча саме в цей час і було започатковано основу для його формування і розвитку. Філософи того часу, серед них і Арістотель, поряд з такими поняттями як «форма», «матерія», розглядали категорію «рух», яку формулювали як дію того, що є в можливості. Визначною для сучасного розуміння категорії «мобільність» є судження Арістотеля щодо чотирьох основних частин руху:

- 1) річ, яка рухає;
- 2) річ, яка рухається;
- 3) межа, від якої починається рух;
- 4) межа, до якої рухається тіло.

Також філософ виділяв три головні види руху щодо межі, до якої він спрямовується: «...по-перше, рух щодо кількості, який має два види: збільшення і зменшення; по-друге, рух щодо якості, який називається зміною; по-третє, рух відносно місця, що називається зміною місця або переміщенням. Щодо субстанції, то тут не йдеться про рух, бо субстанційні форми входять у матерію одночасно, а рух у дійсності є чимось поступовим, що відбувається в часі»[57].

Також Арістотель зазначав, що існує два види руху: «природний» і «примусовий». «Природний» рух – це рух, який відбувається сам по собі, без

усякого втручання ззовні; «примусовий» рух – це рух, для здійснення якого потрібне певне втручання ззовні.

Варто відмітити, що саме слово «мобільність» в Європі появилось приблизно в кінці XV ст.. Так науковець Ю. Є. Сачук підкреслює «...беручи початок з найбільш ранніх філософських течій, західна думка поділялась на два головних напрями або традиції: мобілістичну та тоталістичну»[47, с. 32.]. І доходить до висновку, що «...з точки зору філософії, мобільність – це рівень свободи, в якому відкидається утопія, натомість пропонуються обмежені, але реальні можливості індивіда, які він може втілити у будь-який, зручний йому час»[47, с. 33]. Таким чином, мобільність можна визначити як рух, зміна, динаміка, діяльність тощо.

Мобільність як новітній міждисциплінарний напрямок досліджень стосується просторової мобільності об'єктів і людей, кругообігу повідомлень, відображень, зображень, грошей, капіталу та іншого, також вивчає такі фізичні засоби, які забезпечують рух та надають можливість переміщуватися і здійснювати комунікацію, як транспортні засоби, різна інфраструктура, програмне забезпечення, об'єднуючи лише «соціальні» проблеми (нерівність, влада, ієрархія) з «просторовими» проблемами (територія, кордони, масштаб) і «культурними» проблемами (дискурси, уявлення, схеми).

Сучасні дослідники виділяють такі види мобільності: соціальну, академічну, професійну, педагогічну, горизонтальну, вертикальну, віртуальну, фізичну, індивідуальну, культурну, соціокультурну, міжнародну, національну, тощо.

У Європейському освітньому просторі виокремлюють мобільність: інституційну, фізичну/дистанційну, мобільність програм, людей. Враховується також і ступінь освіти суб'єктів (середня, середня чивища професійна, фундаментальна мобільності) і розташування (мобільність усередині країн ЄС, між країнами ЄС, іншими країнами світу, між країнами-сусідами).

Варто зазначити, що педагогічні дослідження, щодо проблеми професійної мобільності, починаються з 2001 року, а до цього часу практично

такі дослідження являлися предметом соціологічних вивчень.

Професійна мобільність до кінця XX століття відображала потреби розвитку інженерних ідей, а в кінці XX століття перейшла як категоріальна одиниця до області вивчення особливостей розвитку науки і суспільства. Виділяють такі етапи становлення проблеми професійної мобільності[56, с. 223-228]:

I етап – “зародження” (V-XIII ст.) проблеми формування професійної мобільності в історії суспільства;

II етап – “розвиток” (XIV-XVIII ст.);

III етап – “укорінення” (XIX-XX ст.);

IV етап – “інтеграція” (кінець XX - початок XXI ст.) проблеми формування професійної мобільності в науці і суспільстві.

Педагогічна категорія “професійна мобільність” виникла під впливом зовнішніх та внутрішніх причин. До зовнішніх причин відносяться переміни, що стосуються життєдіяльності людини (індивідуальні та глобальні). Індивідуальні зміни полягають в потребах кожної окремої людини – підвищення кваліфікації, саморозвиток, кар'єрний ріст, перехід до професії, що значно відрізняється за профілем від отриманої раніше, тоді як глобальні пов'язані з реструктуризацією світової і української економіки.

В умовах, коли практично кожна працездатна людина за свою тривалу трудову діяльність вимушена декілька разів змінювати або професію в цілому, або специфіку своєї діяльності, професійна мобільність набуває особливого значення[52, с. 439].

Яскравим прикладом може бути викладач спеціальних дисциплін, який закінчив базовий вищий навчальний заклад десять-двадцять років тому і його галузеві знання для сучасного технічного закладу вищої освіти, що готує нове покоління фахівців, вже застаріли. Він теж має бути готовим вміти отримувати знання, коли у них виникає потреба, йти в ногу з часом, щоб бути затребованим на ринку праці. Такий фахівець має постійно оволодівати новими методами і технологіями, аби зберігати свою професійну компетентність. Останнє стає

можливим завдяки сформованості його професійної мобільності.

Забезпечення умов щодо розширення професійної мобільності науковців і викладачів в Україні – одне з найважливіших завдань її інтеграції до Болонського процесу. Це стосується як викладачів, так і студентів, яким надається підтримка в рамках ряду міжнародних угод. Саме тому в 2006 році було створено Національну групу промоутерів Болонського процесу в Україні, до якої залучено фахівців провідних університетів України та державних діячів.

Основні вимоги, які висуває членство України в Болонському процесі, можна звести до таких шестиключових позицій:

- ✓ прийняття зручних та зрозумілих градацій дипломів, ступенів і кваліфікацій;
- ✓ введення двоступеневої структури вищої освіти;
- ✓ використання єдиної системи кредитних одиниць (системи ECTS) і додатків до дипломів;
- ✓ напруження, підтримка і розвиток європейських стандартів якості із застосуванням порівнювальних критеріїв, механізмів і методів їх оцінювання;
- ✓ усунення існуючих перепон для розширення мобільності студентів, викладачів, дослідників і управлінців вищої школи;
- ✓ забезпечення привабливості системи європейської освіти.

Центральними теоретичними поняттями, які опрацьовуються в документах Болонського процесу є європейський простір вищої освіти та навчання протягом усього життя, а сучасні умови розвитку суспільства зробили необхідність постійного навчання, самонавчання широко розповсюдженим явищем, яке можна розглядати як прагнення до самореалізації або самоствердження в своєму професійному середовищі, а не просто амбіції мати красивий сертифікат зарубіжного зразка про закінчення навчання.

Уже сьогодні в розвитку вітчизняної освіти в умовах її входження до єдиного європейського освітнього простору спостерігається ряд тенденцій:

- все більше представників освіти віддають перевагу тій викладацькій діяльності, яка максимально дасть їм змогу реалізувати свої здібності, самостійно приймати рішення, не витрачати свої сили на олдскульні (oldschool

– стара школа) методи навчання, розраховувати на власні здобутки у подальшому професійному зростанні, а час і енергію, що вивільнилися за рахунок оптимізації своєї діяльності, приділяти сім'ї, самоосвіті, культурному дозвіллю, заняттям спортом тощо;

– складність подолання психологічного бар'єру, страху при переході з позиції найманого державного викладача до позиції активного суб'єкта в пошуку роботи на ринку праці (необхідно самому шукати більш високооплачувану роботу, одночасно працювати в декількох місцях, самому приймати рішення тощо), але і в цьому можливо вбачати позитив, коли керуєшся філософським поняттям “життя – це рух” і пам'ятаєш слова Марка Твена: “...Через 20 років ви будете більше розчаровані тими речами, які ви не робили, ніж тими, які ви зробили. Тому відчайте від тихої пристані. Відчуйте попутний вітер у вашому вітрилі. Рухайтесь вперед, дійте, відкривайте” [12, с. 243];

– у ринкових умовах людина часто змушена змінювати не тільки професію, а й місце роботи, що не вкладається у традиційні стереотипи, коли кращим вважався той викладач, який довгий час працював на одному місці; тобто сьогодні необхідно готувати такого професіонала, який мав би таку базову освіту, яка забезпечувала б легше освоєння нових суміжних кваліфікацій в майбутньому, постійно оновлювати і розширювати свої знання (освіта повинна бути конвертованою, а випускник вишу — професійно мобільним);

– на перший план виходить рівень розвитку людських ресурсів (знання, уміння, майстерність, творчість, професійна мобільність, комунікативність).

Розкриваючи сучасні тенденції розвитку освіти, хочемо звернути увагу на освітній тренд сучасності – тьюторство. Воно має глибоке коріння, започаткувалося ще в 12 столітті в перших європейських університетах.

Тьюторами називали студентів, які, прослухавши необхідну кількість предметів курсів, отримували науковий ступінь, але з якихось причин не отримували місце викладачів в університеті. Вони були на утримуванні студентських колегій, продовжували навчатись і опікувались життям студентів, які тільки-но

вступали до університетських лав, допомагали зрозуміти покликання кожного, відповідно обрати предмети і курси для вивчення[2].

В наш час тьютор (викладач-консультант, наставник) створює навчальне середовище, в якому студент не тільки отримує знання і навички, але й допомогу у вирішенні реальних проблем у своїй діяльності. Особливо важливо це для першокурсників, які можуть звернутися до такого фахівця з усіма питаннями.

В системі дистанційного навчання тьютор відіграє важливу роль, навіть, більшу, ніж викладач в традиційному навчальному процесі. Він приймає участь в розробці навчальних програм, коригуванні їх під свого конкретного студента (бо різниця по рівню засвоєння знань між студентами однієї групи може бути значною). Тьютор має володіти практиками психологічної підтримки студента, виявляти потреби і цілі студента, допомагати в організації власної індивідуальної навчальної програми, здійснювати консультування студентів у випадку зміни цільових установок навчання, допомагати розкривати потенціал студента.

Для виконання цих завдань тьютор повинен володіти організаційними навичками, мати системне і стратегічне мислення, психологічну підготовку і завдяки цим якостям він зможе оцінити потенціал і індивідуальні психологічні та психофізіологічні особливості студента. Крім того, важливі його знання в наукових дисциплінах, що дозволить оцінити можливості і здібності студентів в освоєнні навчальної програми.

Отже, що тьютор – це фахівець, що володіє організаційними навичками в роботі, з вищою освітою потрібного напрямку та сильною підготовкою в області педагогіки та психології. Тому дуже важливо, щоб такі фахівці працювали і над визначенням основних професійно значущих якостей для майбутніх викладачів закладів вищої освіти при системі дистанційного навчання. Адже воно висуває нові вимоги до особистості викладача, його професійних якостей, які дадуть тую професійну мобільність, яка дозволить реалізувати даний вид навчання на високому рівні[37].

У психологічному словнику професійна мобільність визначається як “здатність і готовність особистості досить швидко і успішно оволодівати новою технікою і технологією, набувати відсутні знання і вміння, щоб забезпечити ефективність нової професійної діяльності”.

Для викладача поняття “професійна мобільність” визначається як адаптивна здатність, що сприяє професійному розвитку та активності фахівця в практичній діяльності при вирішенні навчальних завдань, а також є необхідною якістю для успішної життєдіяльності особистості в сучасному світі, що забезпечує самореалізацію в житті та професії.

Слід вважати, що здатність відмовитися від стереотипів, готовність до діяльності, взаємодії, перетворення, до творчого осмислення дійсності, критичність мислення, мотивація до самоосвіти є визначальними для особистості сучасного викладача. Таким чином, мобільність як педагогічна категорія виражає ідею поступальних змін відповідно освітніх потреб та умов навчального середовища.

Отже, професійна мобільність – це один із видів соціальної мобільності, який визначається не лише здатністю особистості змінювати свою професію, місце і напрямок діяльності, але й умінням приймати самостійні нестандартні рішення, спрямовані на підвищення рівня свого професіоналізму, а також здатністю швидко освоювати нове освітнє, професійне, соціальне і національне середовище. У більшості випадків результатом професійної мобільності стає ефективна трудова діяльність. Виходячи з такого визначення, структуру професійної мобільності можна представити як:

а) здатність особистості досить швидко й успішно оволодівати новою технікою і технологією, набувати знання та вміння, які забезпечують ефективність нової професійної діяльності;

б) рухливість особистості, спроможність її до динамічного нарощування власного ресурсу, до швидкого пересування, змін;

в) ознаки кар'єрного просування та розвитку індивіда;

г) процес переходу індивіда або професійної групи з однієї професійної

позиції в іншу.

Професійна мобільність може бути як горизонтальною, так і вертикальною. Під горизонтальною професійною мобільністю слід розуміти перехід індивіда з однієї професійної групи в іншу, що розташована на тому ж рівні в плані оплати праці й престижності професії, тобто переміщення фахівця без якісної зміни професії і кваліфікації. Під вертикальною професійною мобільністю мається на увазі переміщення індивіда з одного професійного прошарку в інший [5].

У структурі діяльності можна виділити такі компоненти професійної мобільності викладача:

- інструментальний – соціальна і педагогічна активність, професійна ініціативність, готовність до ризику, прагнення до саморозвитку;

- особистісний – гнучкість розуму, комунікабельність, емоційна стабільність, неупередженість, позитивне мислення, вольовий потенціал, пластичність, наполегливість, висока працездатність, креативність та інші специфічні соціальні та психологічні якості;

- функціональний – передбачає сформованість умінь, визначення мети діяльності та стратегії їх реалізації, визначає спрямованість на кінцеві і проміжні результати професійного розвитку, має на меті певний порядок дій, що відбивається на побудові професійних планів, а також передбачає контактування з представниками різних вікових та соціальних груп, прийняття рішень в нестандартних педагогічних ситуаціях, самостійне вирішення професійних проблем, адекватну оцінку своїх професійних здобутків.

Показники цих компонентів засвідчують, що в процесі фахової підготовки викладачів вищих навчальних закладів низка особистісних та інструментальних показників у окремих студентів проходить стадію подальшого розвитку, а в інших може перебувати на стадії формування. Показники ж функціонального компоненту мають цілеспрямовано формуватися у студентів, починаючи з першого року навчання.

Професійна мобільність викладача може формуватися за трьома

напрямами:

1) освоєння нової сукупності знань в рамках своєї професії, поглиблення знань, розширення практичних умінь і навичок, що дасть змогу краще конкурувати на ринку праці;

2) поява інтегрованих професій (наприклад, соціальний педагог, що включає в себе компетенції таких видів діяльності, як соціальний працівник, соціолог, психолог, медичний працівник, дефектолог та ін., що дає йому право на базі однієї професії освоювати перераховані види професійних знань як нові професії);

3) освоєння професій, що мають загальноживаний, надспеціальний характер (наприклад, економіст, менеджер, маркетолог, юрист тощо).

У зв'язку з цим змінюється й характер професійних вимог до людини. Замість пріоритету вузьких специфічних знань в освоєнні професії формується пріоритет в освоєнні загально-професійних та міжпрофесійних знань. А в кінцевому результаті така висока професійна компетентність дає можливість краще адаптуватися в умовах динамічних змін усіх сфер нашого життя.

До параметрів, за якими ведеться оцінка професійної компетентності викладачів, можна віднести:

- адекватність знань, запропонованих студентам, відповідність їх професійним потребам, ступінь практичної значущості цих знань;
- рівень володіння технологією викладання певного спеціального предмету;
- ступінь відповідності реально досягнутого результату професійного розвитку до поставлених цілей і завдань.

Існують певні показники, які віддзеркалюють професійну майстерність і високу освітню стратегію викладача, а саме: стійкість пізнавальної активності студентів протягом навчальних занять та включення їх в роботу, сприятлива психологічна атмосфера, що склалась між суб'єктами навчального процесу, відкритість і довіра студентів до викладача, вільне виявлення особистісної позиції, бажання прислухатися до думки викладача тощо.

Таким чином, професійна мобільність надає кожному педагогу можливість створити професійний стиль відповідно до своїх думок, поглядів та принципів; постійно здійснювати пошук оптимальних варіантів подання нового матеріалу, здійснювати експерименти й узагальнювати свій досвід у освітній діяльності, що в свою чергу приведе до оцінення педагога суспільством, а саме головне – студентами.

1.2. Характеристика дистанційної форми навчання: історія виникнення та етапи розвитку.

Однією з провідних світових тенденцій в освіті є дистанційне навчання. Воно займає велику нішу в структурі університетської освіти всього світу і буде продовжуватися та вдосконалюватися із розвитком інтернет-технологій та різних цивілізаційних проблем на кшталт пандемії COVID-19.

Дистанційне навчання надає здобувачам освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних знань та умінь, а викладачам, в свою чергу, дозволяє реалізувати нові форми і методи навчання із застосуванням концептуально нового моделювання явищ і процесів.

Дистанційне навчання, як інноваційний освітній процес з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій допомагає тим, хто навчається реалізовувати власні освітні цілі, спрямовані на розвиток особистості. Важливою особливістю дистанційного навчання є здатність студента до самоосвіти і наявність вищого, ніж при традиційній формі навчання, мотиваційного фактору. Компенсувати в цьому випадку недостатню мотивацію студента суворим цільовим контролем зі сторони викладача не вдасться[37].

Дистанційне навчання – це сукупність технологій, що дають можливість студентам отримати основний обсяг навчального матеріалу, забезпечують інтерактивну взаємодію студентів і викладачів у навчальному процесі, передбачають самостійну роботу студентів при засвоєнні професійних знань і

навичок. Це особистісно-орієнтована форма навчання, що зумовлена розмежуванням викладача і студента у просторі і часі. Вона повинна поєднувати в собі кращі традиційні та інноваційні засоби та підходи, тому ґрунтується на новітніх технологіях.

Дистанційне навчання складається з педагогічних та інформаційних технологій. Педагогічні технології повинні забезпечувати високоякісне активне спілкування викладача і студента за допомогою комп'ютерних засобів телекомунікаційного зв'язку з подальшим самостійним опрацюванням (на основі методології індивідуальної роботи) структурованого матеріалу, представленому у електронному вигляді. Інформаційні технології, в свою чергу, дають можливість створювати, передавати і зберігати навчальний матеріал; організувати і супроводжувати навчальний процес за допомогою сучасних телекомунікаційних досягнень [42].

Найбільш визначними складниками дистанційного навчання є: можливість розкрити себе, само реалізуватися, чіткість організації навчального процесу, індивідуального підходу, створення практичних завдань в процесі навчання тощо. Найменш важливими: участь у науково-дослідній роботі, можливість "показати себе".

Історію розвитку дистанційного навчання можна поділити на три етапи:

I етап: 1840-1960 р.р. – кореспондентське навчання.

II етап: 1970-1980 р.р. – відкрите і дистанційне навчання.

III етап: з 1990 р.р. – електронне дистанційне навчання.

Започаткувалося кореспондентське навчання в Англії: в 1840 році Ісаак Пітман – винахідник одного з методів стенографії запропонував свій перший навчальний курс поширити через пошту, тобто дистанційно. Далі нова форма навчання стрімко популяризувалася завдяки появі регулярного поштового зв'язку: студент посилав до навчального закладу свої напрацювання, отримував поштою коментарі викладача і нові навчальні матеріали – для багатьох людей це стало єдиною можливістю отримати серйозну освіту.

Інші дослідники вважають, що перша спроба створення

кореспондентського навчання була здійснена знаменитим чеським педагогом Яном Амосом Коменським, який створив науковий фундамент системного підходу в освіті, написавши свою “Велику дидактику”, тим самим завдавши нищівного удару існуючій схоластичній системі навчання, та запропонував своїм студентам підручник з ілюстраціями “Світ чуттєвих речей у малюнках” (1658 р.). Відстоюючи принципи наочності в навчанні, Коменський застосовував більш зрозумілі природо-відповідні методи, коли діти сприймають все власними почуттями, спостерігають, аналізують, говорять про вивчене і, що особливо важливо, застосовують на практиці свої знання. На противагу сучасній освітній системі, в якій “більшість неминуче застрягне в печерах суємудрія і знайде в них свою могилу”, видатний педагог дав основу “для досягнення міцного знання, чесноти, і, нарешті, блаженства”. Дуже цікава і актуальна в усі часи ідея Пансофії, Всезагального знання, яка тлумачиться великим гуманістом, як основа нової світової мудрості, що забезпечить об'єднання наукових знань для порозуміння між країнами, припинить чвари і розбрат.

Кореспондентську форму навчання продовжили Чарльз Тюссе та Густав Лангенштейдт в Німеччині, розпочавши в 1856 році викладання мови: здобувачі знань отримували поштою навчальні матеріали, листувалися з викладачами і могли складати іспити на відстані довіреній особі.

Прогресивні зміни в розвиток дистанційного навчання внесла поява радіо і телебачення, стали популярними навчальні радіо- та телепередачі – навчальна аудиторія зросла в сотні разів. Але тут існував істотний недолік – не було можливості забезпечити зворотній зв'язок у реальному часі.

Початком історії сучасного дистанційного навчання було заснування Відкритого Університету З'єданого Королівства Великобританії і Північної Ірландії в 1969 році, який донині є одним із найкращих у цій галузі, на нього орієнтують багато вищих навчальних закладів США та інших країн світу, плануючи організацію дистанційного навчання, вважаючи її зразковою. Назву Відкритий застосували, щоб показати доступність навчання за відносно невелику ціну та

відсутність потреби часто відвідувати аудиторні заняття. Цікаво, що за чисельністю студентів-жінок і осіб старшого віку Відкритий університет перевищує всі університети країни[18, с. 352].

В той же час почали засновуватися відомі університети з дистанційними програмами навчання в багатьох країнах світу на різних континентах, а ті навчальні заклади, що вже існували, розширювали свої можливості, додаючи нову систему навчання: Гагенський заочний університет в Німеччині, Університет Південної Африки, Національний університет дистанційної освіти в Іспанії, INTEC-коледж в ПАР, Національний технологічний університет в США та інші[11, с. 31-34].

У багатьох країнах Східної Європи кореспондентське навчання теж існувало: наприклад, заочне навчання у країнах колишнього соціалістичного табору.

Започаткування другого і третього етапів дистанційного навчання відповідають активній інформатизації суспільства та глобалізації світових процесів розвитку, в тому числі, і освіти. Але вони не взаємовиключні. Багато вищих навчальних закладів Європи та Америки впроваджують електронне дистанційне навчання, однак, враховуючи вимоги сучасності та зважаючи на власні фінансові можливості, пропонують і поєднання вже існуючих форм навчання з новітніми.

У ХХІ столітті доступність комп'ютерів та Інтернету роблять поширення дистанційного навчання ще простішим і швидшим. Інтернет став величезним проривом, значно більшим, ніж радіо і телебачення. З'явилася можливість спілкуватися і отримувати зворотній зв'язок від будь-якого учня, де він не знаходився. Поширення "швидкісного інтернету" значно розширило можливості дистанційного навчання.

В Україні розвиток дистанційної освіти розпочався значно пізніше, ніж у країнах Західної Європи та Америки у зв'язку з низьким рівнем інформатизації українського суспільства, проблемами оснащення комп'ютерною технікою та відсутністю спеціалізованих методик. Своєрідним варіантом дистанційного

навчання в Україні, мабуть, можна вважати школу ЄШКО.

Серйозним кроком було розроблення в грудні 2000 року Міністерством освіти та науки України “Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні”, яка передбачає створення системи навчання, що забезпечує значне розширення можливостей освітніх послуг, реалізацію програми безперервної освіти “протягом всього життя” та індивідуалізацію навчання при його масштабності.

У 2002 році Міністерство освіти і науки України запровадило експеримент з дистанційного навчання і Кабінет Міністрів України затвердив Програму розвитку системи дистанційного навчання на 2004 – 2006 р.р. Це дозволило створити організаційну структуру системи дистанційного навчання, розробити правові основи і стандарти, забезпечити матеріально-технічну базу для реалізації перших серйозних пілотних проектів. Близько 20 вузів III-IV рівнів акредитації здійснили розроблення модулів, електронних дистанційних курсів і впровадили їх у навчальний процес. А вже протягом декількох наступних років відбулося повномасштабне впровадження нової навчальної системи та її інтеграція в світову [17].

На сьогодні дистанційне навчання є однією з провідних світових тенденцій в освіті. Завдяки йому реалізується принцип безперервної освіти і задовольняється постійно зростаючий попит на знання. Відтак, вже понад 42 вищих навчальних закладах України впровадили програмну платформу MOODLE (систему управління дистанційним навчанням) [42].

Багато зроблено для запровадження дистанційного навчання в Україні, але це потрібно постійно розвивати, збільшуючи кількість вищих навчальних закладів з дистанційною формою навчання та розширювати і удосконалювати спеціалізацію підготовки фахівців у цих закладах. Адже здобуття освіти не тільки забезпеченням більшого матеріального статку, а й переходом людини на більш вищий суспільний щабель із зростанням соціального статусу і більшими можливостями для власного розвитку. Людина, яка плідно навчається, змінює свій стиль життєдіяльності, розширює рамки своїх можливостей, забезпечує навколо себе цікавий для інших інформаційно-комунікативний простір і формує для

себе і оточення нову культуру поведінки. Чим більш освіченими і культурними будуть люди, тим успішнішою ставатиме країна.

При численних плюсах дистанційного навчання є проблеми, які неможливо проігнорувати. Ефективність дистанційного навчання залежить від викладачів, що працюють зі студентами в Інтернет-просторі. Це повинні бути фахівці своєї справи, які володіють сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, психологічно підготовлені до роботи зі студентами у новому навчально-інформаційному мережевому середовищі. Та й саме середовище має низький рівень: інформатизація українського суспільства не може конкурувати з провідними країнами світу[22, с. 409].

1.3.Професійна мобільність викладача закладу вищої освіти в умовах пандемії.

В сьогоднішній час, коли світ опинився перед викликом всесвітньої пандемії, зокрема, в період запровадження «суворого» карантину (обмеження транспортного переміщення людей, територіальна ізоляція в межах країни, тощо) виникає потреба принципового вдосконалення процесу підвищення професійної мобільності. В зв'язку з пандемією виникли непередбачені корективи, які підштовхнули усіх терміново вивчати цифрові інструменти та нові педагогічні методики та підходи. Саме за цих умов формування та організація дистанційного навчання є чи не єдиною умовою для ефективного вирішення проблем мобільності, зокрема професійної, освітньої, академічної тощо.

Існують деякі упередженості щодо дистанційного навчання і професійна мобільність викладача дозволить їх врахувати і по можливості нівелювати.

Говорячи про ненадійність технологій, ми розуміємо, що це однаково відноситься до всього, що нас оточує і може вийти з ладу, а не тільки інформаційно-технічне, забезпечення навчального процесу. Але розробники цих технологій якраз і підкреслюють їх більшу надійність і спроможність

сучасної електронної обчислювальної та інформаційної техніки виробляти, зберігати дані в часі і передавати їх на відстані. Надійність інформаційної системи має властивості ремонтпридатності, безвідмовності, а часто і довговічності. Це залежить від якості самих технічних засобів, кваліфікації персоналу, що їх використовує в роботі і вчасного технічного обслуговування. Програмне забезпечення теж високоякісне: міжнародні програми дистанційного навчання розробляються серйозними компаніями, державними установами та підприємствами, які зацікавлені в якості своєї продукції та послуг, тому усі методики ліцензовані та пройшли перевірку часом.

Витратність на дистанційне навчання теж спірна, бо ноутбук і доступ до мережі Інтернету не є проблемою для переважної більшості людей, не тільки молоді. А результати навчання для професійно мобільного фахівця окупляться сторицею.

Страх, що дистанційне навчання залишить багатьох викладачів без роботи, підштовхує професійно мобільного фахівця освоювати нові методи, підвищувати свій професіоналізм, розширювати студентську аудиторію, тому педагог від цього може ще й отримати свої плюси. Оволодівши сучасними формами навчання, він може створити власні курси та програми; вивільнений, за рахунок зменшення кількості аудиторних годин, час використати для спілкування з колегами та студентами з найвіддаленіших куточків світу на форумах та веб-семінарах і це буде не менш ефективно, ніж в аудиторіях.

Деякі освітяни песимістично вважають, що студенти з дистанційною формою навчання мають гірші результати, ніж при традиційному варіанті, тому що відсутній постійний контроль зі сторони викладача, дух змагання між студентами за освоєння знань і набуття практичних навичок. Сучасний педагог повинен мотивувати студента до індивідуального розвитку за здібностями і покликанням, а правильно вмотивовану людину не потрібно контролювати, тим паче, постійно. Відсутність постійного контролю знімає напругу, дозволяє прослухати лекцію і скористатись додатковими навчальними матеріалами у зручний для себе спосіб. Постійний же контакт зі студентами, без нав'язування

контролю, викладачі здійснюють через форуми, вебінари, електронну пошту та скайп, різні месенджери для обміну миттєвими повідомленнями та відео, а студенти надсилають викладачам реферати, статті та результати тестів, що передбачає постійний моніторинг знань студентів.

Існує думка, що дипломи, отримані в результаті дистанційного навчання, не мають цінності. Це потрібно аргументовано спростувати. Відповідно до чинного законодавства України, диплом про одержання дистанційної освіти є так само дійсним, як і дипломи заочної форми навчання будь-якого державного навчального закладу. А викладачі в процесі навчання мають донести студентам інформацію про важливість знань і практичних навичок для обраного фаху, бо практика показує, що сучасний роботодавець менш звертає увагу на диплом працівника, а вимагає продемонструвати свої знання і вміння претенденту на ту чи іншу роботу.

Не справджується і упереджене твердження про те, що дистанційне навчання для тих, хто не зміг вступити до вищого навчального закладу. Сьогодні це не відповідає дійсності. Щоб вступити до більшості вітчизняних і закордонних навчальних закладів на дистанційну форму навчання потрібно пройти співбесіду, подати необхідні документи та прохідні результати зовнішнього незалежного оцінювання. Студенти обирають онлайн-програми через їх гнучкий графік і зручність, а не через брак знань і погані оцінки. Завданням викладача буде пояснити студентам на самому початку те, що дистанційна форма навчання вимагає від студента більшої зосередженості на навчанні та більшої відповідальності. Отже, викладач завдяки своїй професійній майстерності зможе руйнувати міфи і упередження щодо дистанційного навчання.

Важливо зазначити, що частину традиційних функцій викладача під час дистанційного навчання виконують інформаційно-комунікативні технології та, незважаючи на це, викладач здійснює ряд важливих професійних функцій, серед яких: розробка курсу навчальної дисципліни, що включає підготовку цікавого, актуального, структурованого, інтерактивного навчального матеріалу;

власне організація навчальної діяльності студентів, що включатиме активізацію пізнавальної діяльності та творчості студентів в процесі вивчення навчальної дисципліни, управління та координація самостійної роботи студентів, аналіз занять та підведення підсумків; організація взаємодії між студентами за допомогою відеоконференцій з передбаченими груповими завданнями, диспути на запропоновані актуальні проблеми навчальної дисципліни в режимі реальної конференції та в режимі он-лайн; організація оптимального режиму індивідуальної взаємодії між викладачем та студентом з використанням електронної пошти, телеграм-повідомлень та інших інформаційно-комунікативних засобів; мотивування та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів за допомогою активних методів навчання, а також контроль та коригування результатів навчання.

У традиційній освіті наприкінці ХХ ст. відбувається ряд змін, що стали причиною втрати нею своїх організаційних форм. У цей час швидкими темпами відбувається формування інформаційної цивілізації, інформаційної культури суспільства в цілому і особистості – це один з основних напрямів розвитку суспільства. Цей процес вносить принципові зміни у загальну філософію освіти, ставить нові завдання і одночасно відкриває нові горизонти психолого-педагогічного пошуку. Інформаційне суспільство – це новий, особливий етап життєдіяльності цивілізації. Ці світові зміни змушують шукати нові формати взаємодії. Вища освіта, а згодом і вся освітня система почала орієнтуватися на ідеї віртуального навчання та практику поширення віртуальної мобільності. Заклади освіти розпочали перехід від реальної до віртуальної мобільності, що спирається на інформаційне освітнє середовище.

В умовах дистанційного навчання ефективність виконання викладачем своїх функцій залежить від сформованості професійно значущих якостей, які утворюють інформаційно-комунікативну, комунікативну та психолого-педагогічну компетентності. Викладач повинен володіти методикою проведення різних видів навчальних занять та контрольних заходів, бути обізнаним з критеріями і засобами контролю якості дистанційного навчання, на

рівні користувача володіти програмним забезпеченням спеціального призначення для створення, збереження, накопичення та передачі веб-ресурсів, а також для забезпечення авторизованого доступу суб'єктів дистанційного навчання до цих веб-ресурсів, для організації навчального процесу та контролю за навчанням через Інтернет та локальну мережу [56, с. 528].

Висока оцінка діяльності викладача виявляється у якісній організації дистанційного навчання з мінімальними витратами часу й максимальними результатами навчальних досягнень студентів. Специфіка організації дистанційного навчання зумовлює переосмислення ролі викладача, який має бути наставником, дослідником, експертом, менеджером, консультантом та ін., тому неминуче потребує постійного інноваційного розвитку педагога. Постійне вдосконалення, необмежений розвиток творчості, інноваційності, майстерності викладачів у створенні нових електронних платформ, різноплановій побудові дистанційних навчальних процесів, розробленні дистанційних курсів піднімуть як статус самого педагога, так і освітньої галузі в цілому.

Отже, вимоги дистанційної освіти стимулюють педагогів до професійного самовдосконалення, а викладачі, в свою чергу, практично реалізують через систему дистанційного навчання фундаментальні напрацювання вітчизняних та зарубіжних освітніх досягнень [11, с. 127-131].

Для підвищення якості освітнього процесу виділяють наступні рекомендації [12, с. 25-32]:

- ✓ викладач має орієнтуватися на студента;
- ✓ свій навчальний курс розробляти на мобільних пристроях;
- ✓ урізноманітнювати курси інфографікою, відео, гейміфікованими тестами;
- ✓ спілкуватись зі студентами через живі чати;
- ✓ по можливості створювати комфортні умови навчання для студентів і себе;
- ✓ продумувати дискусійні форуми для розгляду проблем, зіставлення своїх ідей з ідеями здобувачів, для відповідей на запитання студентів.

Сучасна педагогічна наука стверджує, що процес навчання нерозривно пов'язаний з процесом виховання. Надаючи студентам певну суму знань та практичних навичок, викладач формує і їх особистість. Ефективність та сила впливу на студентів в значній мірі залежить від особистості самого педагога.

Ми можемо виділити основні особистісні якості, важливі для якісної педагогічної діяльності: життєва мудрість, гуманність, інтелігентність, наявність педагогічного такту, соціальна активність, морально-етичні якості (такі як порядність і людська гідність). Не завадить почуття гумору і акторська майстерність створення образу авторитетного педагога. Особистий приклад поведінки є визначальним фактором виховного процесу. Може бути сказано багато правильних слів відносно виховання, але вони одним махом викресляться недостойним проступком.

Варто відмітити, що саме педагогічні кадри формують культурне середовище майбутнього. Сучасне українське суспільство поволі втрачає ідейні спрямованості і культурні орієнтири минулого, престижність професії викладача не займає верхні сходинки і її підвищення вкрай необхідне. Серед педагогів далеко не всі стурбовані враженням, яке вони справляють на оточення, тому підвищення іміджу викладача – це сильний важіль, здатний якісно змінити ефективність педагогічної діяльності.

Процес навчання – це, в першу чергу, ділове спілкування викладачів зі студентами, де панує робоча атмосфера. Але інтерес до навчального предмету підвищиться в рази, якщо появиться інтерес до особистості викладача, який голосом, поведінкою, манерами, одягом, емоційним поривом викличе у студентів довіру в спілкуванні. Таким чином, основна роль викладача полягає у досягненні професійного успіху та внутрішньої задоволеності своєю діяльністю. Викладач, який впевнений у своєму успіху, позитивно впливає на самооцінку і на ставлення до нього студентів, мотивує їх до успіхів у навчальній діяльності і формуванні особистості.

Реформи в освітянській галузі – це шлях в майбутнє. Науковий і освітянський простір, стурбований динамічними змінами в світі, окреслює нову

роль і для викладача вищого навчального закладу, вимагаючи від нього, крім звичних експертних знань і практичних навичок із своєї галузі, виконувати й інші функції, що не входять до вже усталених професійних рамок. До них належать, зокрема, такі як розробка програм із навчальних дисциплін або курсу, освоєння інформаційних технологій, володіння методами та прийомами наукового дослідження з навчальною метою.

Нові прийоми й методи навчання повинні захопити студентів не тільки навчальною, але і креативною дослідницькою діяльністю. Крім того, потрібні вміння управляти конфліктами, володіти різними стилями спілкування і прийомами співпраці. Для того, щоб запропонована студентам навчальна дисципліна мала успіх, викладач повинен уміти добре планувати і конструювати навчальний курс. Таке спілкування та поступове отримання бажаного результату – якісно нова роль викладача вищої школи в Україні. Щоб така професійна діяльність викладача стала цілком реальною в близькій перспективі, необхідна відповідна підготовка – психологічна, моральна та професійна в галузі спілкування та створення навчальних програм нового зразка. Значні корективи ролі й місця викладача в освітніх процесах внесли також індивідуалізація навчання при дистанційних умовах та необхідність використання більш креативних технологій. Система синхронного управління навчальною аудиторією змінюється на асинхронне навчання. Щоб працювати в таких умовах потрібно оперативно набувати навичок професійної мобільності. Нова генерація педагогічних працівників має бути здатною не тільки розробляти дистанційні навчальні курси, а й ефективно організувати інформаційно-комунікаційний освітній простір, на високому рівні взаємодіяти на електронних платформах [60]. Таким чином, в основі організації якісного процесу дистанційного навчання провідну роль грає викладач з високим рівнем володіння інноваційними технологіями й методами навчання. Педагог має зосередити свою увагу перш за все на індивідуальній готовності до вивчення, підвищення та практичного відпрацювання можливих ресурсів дистанційного навчання і за чіткого усвідомлення переваг нових інформаційно-

комунікаційних технологій забезпечити результати якісної педагогічної взаємодії зі студентами.

У процесі створення дистанційних навчальних курсів у викладачів можуть виникнути проблеми інформаційного, психологічного та педагогічного плану. Для вирішення цих питань вітчизняні науковці пропонують створювати групи підтримки викладачів [30, с. 6-9], які відіграватимуть важливу роль у навчальному процесі, допомагаючи викладачам розвивати особистий або інтерактивний досвід навчання. Такі команди повинні знаходити способи виконання інституційної вимоги в забезпеченні ефективного безперервного навчання.

Вимоги до викладачів серйозні, тому потрібно їм надавати серйозну підтримку, можливість і право проходити підвищення кваліфікації з дистанційного навчання в сертифікованих центрах, а стратегія, методологія та питання кадрової підготовки повинні розроблятися і підтримуватися на науковому та державному рівнях.

На думку багатьох фахівців, у найближчій майбутньому найзатребуванішими на ринку праці будуть спеціалісти, які хочуть і навчаються усесвоє життя, уміють критично мислити, ставити та досягати цілі, співпрацювати у команді, комунікувати в міжкультурному середовищі та володіти різними новітніми вміннями. Сьогодні успішним є спеціаліст, який уміє швидко і ефективно розбиратися у професійній сфері, яка безперервно змінюється, приймати високоякісні рішення, вживатися до нових обставин, змін та умов. Ось ці перелічені чинники і є головними для успішної професійної самореалізації викладача.

На нашу думку, професійна мобільність допомагає ліквідувати психологічні бар'єри, які заважають професійній самореалізації спеціаліста, створює основи для його самовдосконалення та самореалізації, підвищення рівня кваліфікації, а також швидкого та ефективного пристосування в новому соціальному, освітньому, професійному чи іншому середовищі.

Отже, проаналізувавши усе вищеописане, ми змогли визначити, що професійна

мобільність викладача закладу вищої освіти за умов дистанційного навчання – це здатність та готовність викладача досить швидко і успішно оволодівати дистанційними технологіями та технікою, набувати відповідні знання і вміння, щоб забезпечити ефективність освітньо-професійної діяльності та підвищити рівень свого професіоналізму у відповідних умовах навчання.

Висновки розділу 1

Аналіз теоретичних основи професійної мобільності викладача закладу вищої освіти за умов дистанційного навчання дає можливість зробити наступні висновки:

Виникнення педагогічної категорії ”професійна мобільність” сталося завдяки зовнішнім та внутрішнім причинам. До зовнішніх причин відносяться зміни, що стосуються життєдіяльності людини (глобальні та індивідуальні). Глобальні зміни пов'язані з реструктуризацією світової і української економіки, в той час як індивідуальні зміни полягають в потребах кожної окремої людини – підвищення кваліфікації, саморозвиток, кар'єрний ріст, перехід до професії, що значно відрізняється за профілем від отриманої раніше.

Професійна мобільність надає кожному педагогу можливість створити професійний стиль відповідно до своїх думок, поглядів та принципів; постійно здійснювати пошук оптимальних варіантів подання нового матеріалу, здійснювати експерименти й узагальнювати свій досвід у освітній діяльності, що в свою чергу приведе до оцінення педагога суспільством, а саме головне – студентами.

Дистанційне навчання надає здобувачам освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних знань та умінь, а викладачам, в свою чергу, дозволяє реалізувати нові форми і методи навчання із застосуванням концептуально нового моделювання явищ і процесів.

Дистанційне навчання дає нову якість освіти та в повній мірі відображають тенденції освіти сучасної людини, забезпечуючи постійний доступ до інформації в будь-який момент часу; є новим інструментарієм у формуванні людини інформаційного суспільства, в якому поступово створюються нові середовища навчання і трудової діяльності, що є незалежними від місця і часу.

Отже, врахувавши усе вище описане, ми змогли визначити та доповнити поняття *професійна мобільність викладача закладу вищої освіти за умов дистанційного навчання* – це здатність та готовність викладача досить швидко і успішно оволодівати дистанційними технологіями та технікою, набувати відповідні знання і вміння, щоб забезпечити ефективність освітньо-професійної діяльності та підвищити рівень свого професіоналізму в умовах дистанційного навчання.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Вплив дистанційних технологій на формування професійної мобільності викладача закладу вищої освіти

У практику роботи навчальних закладів всіх типів і рівнів стрімко входять нові педагогічні технології. З огляду на те, що глобалізаційні процеси спричинили прискорення темпів розвитку, майбутні викладачі, отримавши в навчальному закладі певні знання та практичні навички з професії, на практиці потрапляють в ситуацію, коли отриманих здобутків не вистачає або вони не відповідають актуальним потребам. Зумовлено це тим, що за період навчання зазнають змін не тільки виробничі технології, а й основні вимоги до фахівця певної професії. Особливого значення набувають фахові якості викладача, оскільки вони зумовлюють якісне виконання педагогом його функцій – високий професіоналізм.

Сучасному педагогу недостатньо вміти передавати студентам ту інформацію, якою володіє він сам. Високий професійний рівень передбачає здатність педагога перетворювати свій предмет на засіб формування особистості сучасної формації. Взаємодія викладача і студента є одним із найважливіших чинників, які впливають на становлення особистості. Тому викладач має бути різнобічно освіченою людиною. Окрім фундаментальних знань свого предмета та методики його викладання він має бути взірцем творчого відношення до праці, викликати повагу студентів і бути прикладом для наслідування.

Професія викладача вимагає особливої чутливості до змінних тенденцій суспільного буття, здатності адекватно сприймати потреби та вимоги суспільства, відповідно коригуючи свою діяльність. Особливу значущість має ця здатність за сучасної інформаційної доби, яка потребує від особистості

багатьох, принципово відмінних від попередніх, навичок, умінь і відповідного мислення. Викладач вищої школи має бути винятково уважним як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання та виховання. Стрижневою фаховою якістю сучасного викладача має стати професійна мобільність [56, 223-228].

Успіх кожної дії великою мірою залежить від того, наскільки людина володіє способом її виконання. Щоб оволодіти ним, навіть тоді, коли вже відомо, як її потрібно виконати, необхідна практика і перш за все вправність в ній, тобто цілеспрямоване, певним чином організоване, багаторазове виконання дії. В результаті майстерності виробляється навичка. Проблема розвитку мобільності фахівця, який має бути конкурентноспроможним на сучасному ринку праці, стосується у першу чергу викладача, так як він виступає в якості специфічного джерела, керівника, наставника, модератора з питань формування та розвитку мобільної особистості сучасного студента.

Щоб мотивувати студентів продуктивно працювати і навчатися, викладач сам повинен навчитися використовувати можливості віртуального світу в навчальних цілях і, не виключаючи природних і людських зв'язків і відносин, передавати підлеглим кращі зразки, способи і норми поведінки в усіх сферах життєдіяльності.

Мобільний викладач – це вчитель-лідер. Перш за все, це виражається в активній життєвій позиції, впевненості в собі при публічних виступах, конструктивних способах взаємин зі студентами, формуванні позитивних моделей мислення, демонстрації навичок такої поведінки, що викликає у оточення бажання наслідувати, формуванні власних цілей та ціннісних орієнтирів, які дають студентам можливість побачити, що вони приносять успіх, вмінні вибрати напрямок дій і сконцентрувати ресурси групи для досягнення мети.

Викладач має бути самовмотивованим не на репродукцію своїх напрацювань, а на експеримент, дослідження, новаторство. Відмова від стереотипів, здатність до інновацій, але при цьому критичне осмислення,

вміння підібрати найбільш ефективну для вирішення викладацької задачі технологію — все це визначає професійну мобільність.

Мобільність викладача визначається соціальними та індивідуально-особистісними чинниками, виступає як результат власних внутрішніх зусиль для цілеспрямованого саморозвитку, скерованих на усвідомлення своєї суспільної та професійної ролі, а також самооцінку власної професійної діяльності. Але головним чинником тут виступає внутрішня свобода особистості, її вміння відкинути сформовані стереотипи та поглянути на життєву і професійну ситуацію по-новому, нестандартно, іноді виходячи за межі буденності. Це під силу лише творчій людині, яка володіє креативними здібностями.

Особливу увагу варто звернути на професійну мобільність як інтегровану особистісну якість, яка є передумовою ефективної роботи викладача. Як професійно значуща якість особистості, вона є складним психологічним утворенням і включає в себе мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий фактори. Тобто, в основу професійної мобільності закладені стійкі психологічні установки, внутрішня налаштованість на конструктивну поведінку під час виконання роботи, орієнтованість на активні і цілеспрямовані дії[53, 439]. Якщо ці речі об'єднуються в людині і достатньо розвинені, то можна говорити про високий професійний рівень сучасного викладача, який сьогодні повинен швидко переорієнтуватися на нову форму надання освітніх послуг і спроможний прийняти виклик – перехід на дистанційне навчання.

Інноваційні технології навчання, що постійно розвиваються, у сукупності з іншимичинниками (у сучасному світі це пандемічні виклики) призвели до виникнення та широкого розповсюдження новітньої форми освітнього процесу — дистанційної освіти. Вона займає велику нішу в структуріуніверситетськоїосвітивсьогосвітуієрезультатомсвітовихпроцесів демократизації, гуманізації та інтеграції,які впливають на освітні системи розвинених країн.

З урахуванням змін, які система вищої освіти зазнає сьогодні,

актуалізується її перебудова. Саме тому перед викладачами і здобувачами вищої освіти стоїть завдання швидко адаптуватися під нові умови й правила. При цьому головним завданням залишається якісна підготовка фахівців, здатних до творчого мислення, володіння високопрофесійними вміннями і навичками, спроможних швидко орієнтуватися у великих обсягах інформації й сучасних інформаційних технологіях.

Складна теперішня епідеміологічна ситуація у всьому світі зобов'язує змінити формат спілкування між учасниками освітнього процесу, щоможливої найбільш ефективно завдяки використанню засобів дистанційних технологій.

Засобами, що забезпечують у дистанційному навчанні усі форми взаємодії, є сучасні інформаційні телекомунікаційні технології, які дають студентам змогу самостійно долучатися до найрізноманітніших інформаційних джерел. Найбільш поширеними засобами організації дистанційного навчання є ті, що базуються на Інтернет-технологіях – електронна пошта, чати, відеоконференції, форуми, веб-сайти, онлайн-бібліотеки, файли розсилок.

Дистанційні технології це ті, які реалізуються із застосуванням сучасних інформаційних і телекомунікаційних мереж, що дозволяють здійснювати процес навчання на відстані, без особистого контакту між викладачем і студентом [] Інформаційні технології, що застосовуються в дистанційному навчанні, можна поділити на такі групи:

1) технології подання освітньої інформації можуть бути локальними (компакт-диски, флеш-диски), мережевими (інформаційні ресурси, мережеві сервіси і служби) та мобільними (з використанням мобільних пристроїв - телефони, смартфони, планшети, ноутбуки - з мобільними додатками-програмами);

2) технології зберігання передбачають використання певних форматів даних (краще застосовувати ті формати файлів документів, які відкриваються програмним забезпеченням під будь-якою операційною системою);

3) технології оброблення освітньої інформації- комп'ютерні програми для обробки текстової, графічної, відео та аудіо-інформації, тобто прикладне

програмне забезпечення;

4) технології передачі освітньої інформації по суті і забезпечують процес навчання: факс, електронна пошта, телеконференція, електронна дошка, супутникові освітні системи, інтерактивне телебачення тощо;

5) технології взаємодії між суб'єктами навчального процесу — це засоби переговорів у реальному режимі часу (онлайн) та синхронні (відео і аудіо конференції, чати — текстові конференції, повідомлення) і асинхронні способи взаємодії (офлайн), коли отримані повідомлення зберігаються на комп'ютері адресата;

б) технології контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів працюють оперативно, коли вони вмонтовані в навчальний матеріал (системи онлайн-тестування), і відкладені в часі (курсова робота, письмові іспити, реферат, дипломна робота)[59].

Сьогодні, незважаючи на велику кількість телекомунікаційних спеціальностей, яким навчають у вищих навчальних закладах України та впровадження різних курсів з підготовки, у викладачів є велика необхідність підвищувати свій рівень через те, що технологічні знання старіють кожні 2-3 роки. Впровадження сучасних технологій навчання є необхідним для якісної підготовки фахівців, що задовольнятимуть умови ринку праці. Нові вимоги не зменшують і активної ролі викладача, оскільки він має визначити рівень знань здобувача вищої освіти й прийняти рішення щодо коригування навчальних програм, щоб домогтися найкращого засвоєння навчального матеріалу.

Застосування дистанційних технологій у навчанні має свої переваги:

- економічність, бо навчання проходить без відриву від основної професійної діяльності;
- доступність в різних географічних точках і часових параметрах;
- мобільність внаслідок ефективного зворотнього зв'язку між викладачем і студентом;
- індивідуальний темп навчання, що встановлюється залежно від особистих обставин і потреб студента;
- гнучкість у вибиранні потрібного курсу навчання;

- свобода вибору часу, місця і тривалості занять;
- інноваційність – використання в освітньому процесі нових досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Дистанційні технології можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки до електронної дошки комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної. Такі технології надають можливість проводити дистанційне навчання за допомогою Інтернету; урізноманітнити засоби спілкування студентів і викладачів; активізувати роль викладача і здійснювати контроль за процесом навчання, застосовуючи багаторівневу систему тестування; поповнювати бази даних та накопичувати різнобічну статистику.

Застосування дистанційних технологій у процесі навчання дає змогу викладачам систематично керувати навчальною роботою студентів, контролювати й аналізувати їх діяльність за кожним модулем навчальної дисципліни, що стимулює студентів якісно освоювати зміст вищої освіти, а студентам — можливість обирати зручний час для вивчення й засвоєння навчальних дисциплін, самостійно здійснювати дистанційно-модульний контроль та аналіз своєї навчальної діяльності.

2.2. Визначення професійних якостей викладача, необхідних для формування професійної мобільності

В умовах реформування економіки України, глобалізації суспільних проблем, прискорення впровадження нових технологій, з'явилася необхідність змін у сфері вищої освіти з метою підвищення мобільності майбутніх фахівців, здатності адаптуватися до швидко мінливих та невизначених умов сучасного світу. Нині перед навчальними закладами стоїть нагальна потреба в підготовці професійно мобільних фахівців, здатних до професійного саморозвитку, опанування та впровадження наукомістких та інформаційних технологій,

конкурентноздатних на ринку праці. Таких фахівців може підготувати тільки професійно мобільний викладач.

Формування професійно значущих якостей у майбутніх викладачів дистанційного навчання – це важлива соціальна та психолого-педагогічна проблема, зумовлена об'єктивними потребами в галузі

вдосконалення

підготовки педагогічних кадрів для роботи в режимі дистанційного навчання, яка потребує всебічного розв'язання і може стати напрямком подальших наукових пошуків.

Основним дослідженням даної роботи ми вибрали вивчення сутнісних характеристик професійної мобільності викладача як індивідуальних якостей особистості і можливостей формування професійної мобільності як запоруки успішної роботи в навчальних закладах за умов дистанційного навчання.

Формування нової генерації студентської молоді з креативним мисленням стає нагальною вимогою суспільства на сучасному етапі. Тому реформування системи вищої освіти в Україні є обґрунтованою необхідністю з визнанням центральною фігурою навчального процесу викладача, який має високий ступінь пізнавальної активності, усвідомлює свою самоцінність і унікальність і прагне відігравати важливу роль у суспільних відносинах. Основною метою педагогічної діяльності має бути максимальне розкриття індивідуальних здібностей та саморозвиток особистості кожного студента в умовах провадження технологій дистанційного навчання.

Наразі дистанційна форма навчання є особливо актуальною, враховуючи проблеми і виклики для людства, пов'язані в тому числі і з пандемією і її можливими наслідками; тому фахівці зі стратегічних проблем освіти називають її освітньою системою 21 століття. Ця система в найбільшій мірі відповідає сучасним вимогам щодо підготовки високопрофесійних фахівців.

Але водночас дистанційна форма навчання ставить серйозні вимоги перед тими викладачами, які ведуть роботу зі студентами в Інтернет-просторі. Бо комп'ютери і нові інформаційні технології в сучасних умовах не замінюють

викладача, а лише змінюють його роль і форми викладацької діяльності. Тому особливо важливого значення набуває один із структурних елементів дистанційної освіти – кваліфікований викладацький склад, від якого залежить ефективність навчальної діяльності студентів.

Критерії підбору викладачів для програм дистанційної освіти мають бути, перш за все, академічними. Такі викладачі повинні вміти користуватися комп'ютерами для групових занять он-лайн і синхронних групових обговорень, а також перевіряти і коментувати роботу студентів та повертати їх за допомогою електронної пошти.

Але далеко не всі викладачі, які мають величезний педагогічний досвід, здатні працювати в нових умовах сучасного інформаційного суспільства. У значній мірі це пов'язано з недостатнім рівнем сформованості відповідних професійно значущих і особистісних якостей, необхідних для роботи в дистанційному навчанні, а іноді і з повною їх відсутністю. Та й молодь не завжди при вступі до вузу адекватно оцінює свої здібності і таланти.

У недалекому минулому феномен професійної мобільності викладача обтяжувався політичними особливостями. Був потрібен викладач – виконавець, який не виходить з рамок, визначених інструкціями, підконтрольний і залежний від політичної системи. Освіта готувала “стандартного” фахівця з конкретними професійними знаннями, що відповідали стандартним вимогам, іноді безвідриву від виробництва і з, часто формальною, заочною формою навчання.

Діаметрально протилежним, але також негативним прикладом був відчутний розрив між потребами підприємств і різних установ, куди йшли на роботу студенти-випускники, та рівнем якістю підготовки цих студентів у вищих навчальних закладах. Молодому фахівцю в такому разі одразу давали це зрозуміти, з іронією говорячи: “Ти прийшов до нас працювати, то ж усе, чому тебе вчили, забудь і починай навчатись по новому”.

Наслідки такої освітньої ідеології відчутні і в сучасній професійній школі і вони підживлюються міфами і упередженостями щодо сучасних тенденцій розвитку освіти. Тому завдання професійно мобільного викладача – взяти

особливо цінний багаж минулого досвіду вітчизняної освіти, а він достатньо вагомих, і поставити його на рейки вимог сучасної освітянської діяльності.

Варто відмітити, міркування науковця Є. Іванченко, який виділяє якості та наголошує, що саме вони є основними для виявлення та розвитку професійної мобільності:

- вміння ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у згаданих сферах;
- порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого, згідно аналізу;
- володіння високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх вдосконалення та самостійного здобування;
- готовність до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання завдань у різноманітних галузях.[23, 181].

Проаналізувавши сучасні наукові джерела і провівши аналітичну роботу з даної тематики хочемо зазначити, що структура педагогічної мобільності містить ряд особистісних якостей:

- адаптивність, яка дає здатність пристосуватися до мінливих умов діяльності, готовність змінити своє життя і свою діяльність, а це є основа професійно-педагогічної гнучкості (мінливість сучасного світу сильно впливає на людей і ділить їх на тих, хто має високу стійкість до змін, а не схильний до адаптації; хто не здатний до адаптації і не може протистояти змінам; хто здатний до адаптації і змін, але потребує стимуляції; хто здатний адаптуватися і швидко змінюватися, здатний до швидкого навчання, самонавчання, тому сучасна освіта покликана допомогти всім категоріям молоді бути стійкими до змін і бути здатними до реактивної адаптації на основі самонавчання та навчання);
- активність, як прагнення до розширення сфери своєї діяльності, освоєння нових форм і видів, що виражається в роботі над перетворенням себе, в роботі над перетворенням навколишньої дійсності, а також у здатності ставити досяжні цілі, реалізовувати свою програму, незважаючи на обставини, що

перешкоджають досягненню мети, завдяки внутрішньому потенціалу творчості, сили та енергії. Важливо, щоб мотивами, здатними спонукати викладача до активності, були не егоїстичні бажання кар'єризму або матеріальної наживи, а бажання знаходити успішні рішення, приносити користь людству. Якщо викладач ставить перед собою життєву мету, активність передбачає реальність її досягнення і тоді розкривається перспектива, яка робить дії людини впевненими, цілеспрямованими, підживлює їх енергією;

- відкритість це здатність до сприйняття змін, схильність до нового, швидке реагування у зв'язку з мінливими соціально-економічними ситуаціями, індивідуальними та груповими освітніми потребами, готовність долати зовнішні та внутрішні перешкоди у професійній роботі, а також розуміння і прийняття принципів не однієї соціальної спільноти, а різних;

- гнучкість не провокує до застарілих стереотипів або діаметрально протилежних освітніх новаторств, а синтезує їх в нове взаємозбагачувальне навчальне русло, дозволяє змінювати особисту поведінку відповідно до мети або адекватно реагувати на зміну ситуації;

- гуманність є умовою виживання людства в XXI столітті і виражається в людяності, доброзичливому відношенні людини до навколишнього світу, прагненні бачити в людині друга, розумінні цінності і неповторності кожної людини, що надзвичайно важливо для продуктивної діяльності викладача;

- комунікативність підвищує здатність і готовність встановлювати нові зв'язки і контакти з суб'єктами навчальної діяльності, ефективно взаємодіяти зі студентами, стимулювати їх для навчальної діяльності, формувати довірливі відносини, передбачати виникнення конфліктних ситуацій і запобігати їм, знімати емоційне напруження при спілкуванні; включає розвинену літературну усну і письмову мову, бажане знання іноземних мов; володіння ефективними прийомами і методами міжособистісного спілкування;

- компетентність включає знання основ педагогіки та психології; передбачає глибокі знання і широку ерудицію в навчально-предметній галузі, нестандартне творче мислення, володіння інноваційною

стратегією і тактикою; володіння сучасними методами, засобами, технологіями й організаційними формами як навчання та виховання, так і формування і розвитку особистості студента; готує викладача до постійного продовження навчання, саморозвитку, самоосвіти (особистість, яка розвивається, творить себе і навколишній світ), а також – здатності гнучко орієнтуватися в професії; знання глобальних, соціально-економічних і технологічних процесів розвитку цивілізації і функціонування сучасного суспільства; високу професійну і загальну культуру, яка передбачає науковий світогляд, стійку систему духовних, культурних, моральних та інших цінностей в їх, підкреслюю, національному і загальнолюдському вимірі;

– конструктивний підхід веде до вирішення труднощів, нормалізації відносин, поліпшення складних ситуацій, що виникають під час навчального процесу і тут слід зауважити, що позитив може бути без конструктиву, а конструктив без позитиву неможливий; конструктивний підхід важливий як при визначенні мети, так і для пошуку рішень та продумування плану дій; конструктив у взаємовідносинах означає спільний шлях вперед для створення чогось нового і вартісного, а не розбиратися хто винен, висміювати або заперечувати, не пропонуючи альтернативи;

– креативність забезпечує творче ставлення до навчального середовища і власної освітньої діяльності, готовність до їх перетворення за рахунок особистої творчої уяви, фантазії, інтуїтивного мислення і образної професійної пам'яті. А якщо викладачу притаманне акторське мистецтво з мовними імпровізаціями, мистецтвом перетвілювання, здатністю до емпатії, засвоєння інформації студентами виростає в рази. Викладач має мислити на рівні видатних творчих особистостей, інтелектуалів, а не вузькими категоріями і за вказівками керівництва. Найкращим вітчизняним прикладом креативного мислення в педагогіці я вважаю Василя Сухомлинського, який детально обґрунтував ідеї креативної педагогіки. І ставив за мету наступне – здобуття знань особистість має переживати як радість, честь, багатство та достоїнність [28];

– моральність проявляється через вчинки, бо вона є практичною

сторonoю моралі, як системи поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють поведінку людей, і диктує людині добродесну, справедливу, милосердну, доброзичливу, миролюбну, працелюбну та вірну ідеалам поведінку;

– оперативність мобілізує викладача правильно і швидко виконувати намічені завдання і реагувати на проблеми, що виникають в процесі роботи, забезпечити зворотний зв'язок викладача і студента, проводити контроль знань в якомога коротший термін, щоб вчасно скоординувати на вірні кроки, бо своєчасна ліквідація прогалин у знаннях і організація оперативної допомоги кожному студенту мотивує до успішного навчання; оперативність – це також вміння швидко самому засвоювати матеріалі використовувати великий арсенал різноманітних методів навчання у викладацькій діяльності;

– рефлексивність дає змогу викладачу дізнатися як студенти засвоїли навчальний матеріал і чи їм підходять методи роботи, провести самоаналіз своєї діяльності і поведінки та переглянути їх при необхідності завдяки розумовій здатності до постійного аналізу, готовності до різноманітних реакцій у взаємодії з людьми; за допомогою рефлексивних здібностей, які включають в себе ряд важливих інтелектуальних умінь, можна керувати власною професійною діяльністю в умовах невизначеності; рефлексія є важливим механізмом продуктивного мислення, особливою організацією процесів розуміння того, що відбувається в широкому контексті цих понять, це процес самоаналізу й активного осмислення стану і дій людини та інших людей, що приймають безпосередню участь у вирішенні завдань;

– самостійність – це здатність особистості управляти своєю пізнавальною діяльністю, оцінювати рівень своєї кваліфікації, професійну мотивацію, рівень задоволеності викладацькою діяльністю, раціонально планувати й організувати свою роботу, оволодівати необхідними знаннями, вміннями і навичками за фахом, удосконалювати свої професійно-значущі якості і здібності, постійно бути готовим до професійного вдосконалення і самовдосконалення; необхідна для саморегуляції, самооцінювання, процесу формування мети, її реалізації в часі та даному інформаційному просторі.

Взяті разом, ці ключові характеристики складають систему, за допомогою якої вдосконалюється професійна майстерність, набувається досвід, бо відома істина, що отримання вузівського диплому – це лише старт, а не фініш. І неважливо на якому етапі життєвого і професійного шляху знаходиться викладач, він ніколи не зможе вважати свої знання достатніми і саме такий підхід є прогресивним.

Комплекс виділених якостей і характеристик особистості викладача, спрямований на успішну його самореалізацію в професійній діяльності, стає важливою умовою успішної професійної мобільності і прикладом побудови професійної кар'єри.

Можна стверджувати, що наявність в суспільстві достатньої великої кількості активних, професійно мобільних педагогів стає запорукою підвищення його стійкості, сприяє його процвітанню, або ж навпаки, недостатня адаптивність мобільності педагогів часто призводить до безвиході при зміні обставин продовжувати особисту кар'єру, як наслідок, до особистої трагедії. При цьому на рівні суспільства негативні наслідки виражаються в зниженні темпів економічного та психологічного піднесення, зниження стабільності економічної системи, зниження рівня добробуту громадян та занепаду міжкультурного спілкування, для його подолання необхідне визначення перспективних шляхів безперервного професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

2.3. Організація експериментального дослідження та аналіз отриманих результатів

Під час підготовки та проведення соціального опитування на тему «Професійна мобільність викладача за умов дистанційного навчання», опираючись на заклади вищої освіти в Україні, а саме у «Київському національному університеті ім. Карпенка – Карого», а також вдалося провести експериментальне дослідження в Італії, Мілан в «Istituto Europeo di Milano».

Метою дослідження було становлення аналізу та відповідей педагогів двох країн на певні задані питання, а також порівняння адаптивності, які ми розкриємо у цьому розділі.

У ході опитування було поставлено 5 питань, а саме:

- 1) З якими труднощами Ви стикаєтеся під час викладання матеріалу у період дистанційного навчання?
- 2) Дистанційне навчання – нова можливість для Вас?
- 3) Який підхід Ви обираєте до студентів для зацікавленості нового матеріалу?
- 4) Адаптування та мобільність – наскільки важливим є цей крок для викладача?
- 5) Чи проходите додаткові курси, тренінги, тощо?

Відштовхуючись від заданих питань та відповідей педагогів складається певна статистика (рис. 1.), із ста (100) викладачів в університеті Карпенка – Карого у місті Київ – (60%) вважають сьогоденням подання матеріалу трудностю так, як у зазначеному вище закладі освіти викладають кінорежисуру, кінодраматургію та інші факультети вимагають сукупності контактів (зорових, тактильних й тощо.) та практики із своїми студентами.

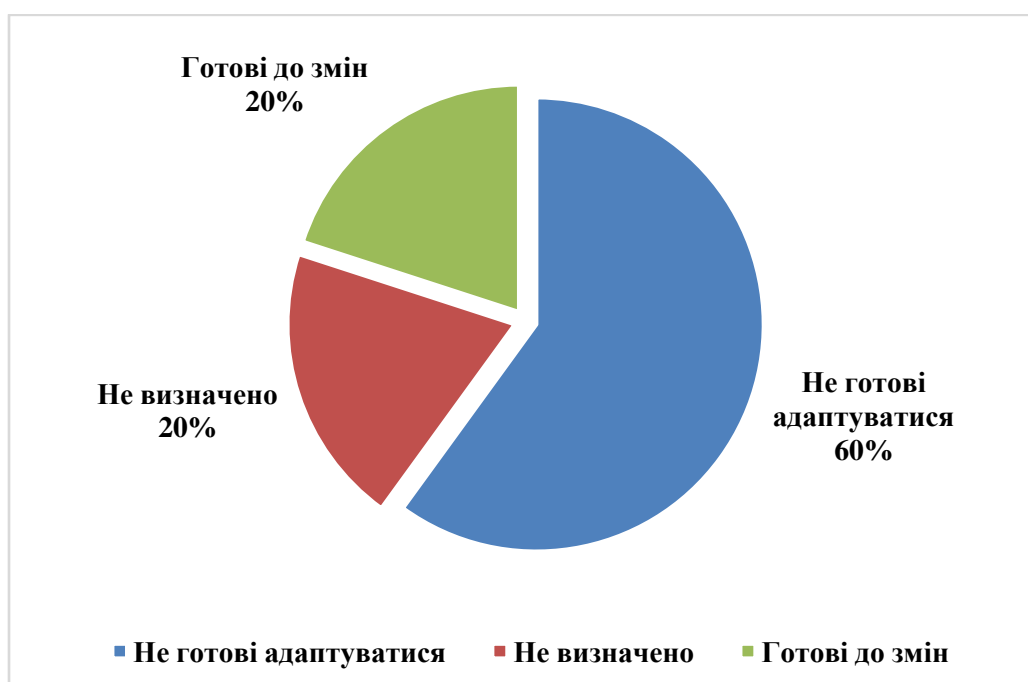

Рис. 1. Готовність українських педагогів до змін в освітній діяльності.

На основі заданих питань посилаючись на досвід методичної роботи вчителів, важливими є розкриття потенційних можливостей засобів методичної діяльності для формування професійної мобільності. У межах системного підходу суть методичної діяльності доцільно сприймати, як сукупність методичних заходів, спрямованих на поширення й засвоєння інноваційного освітнього досвіду, організацію співпраці педагогічних працівників на різних адміністративних рівнях, досягнення високого рівня навченості, вихованості, розвиненості студентів.

Були поставлені також питання і для італійських педагогів:

- 1) Qualidifficoltàhaiincontratodurantel'insegnamentodelmaterialeduranteilperiodo di apprendimento a distanza?
- 2) Didattica a distanza: unanuovaopportunitàperte?
- 3) Qualeapprocciosceglionglistudentiperl'interesseperilnuovomateriale?
- 4) Adattamento e mobilità: quanto è importantequestopassaggioperl'insegnante?
- 5) Seguiulterioricorsi, corsi di formazione, ecc.?

Особливо здивувала бурна та невдоволена реакція викладачів у Мілані (рис. 2).

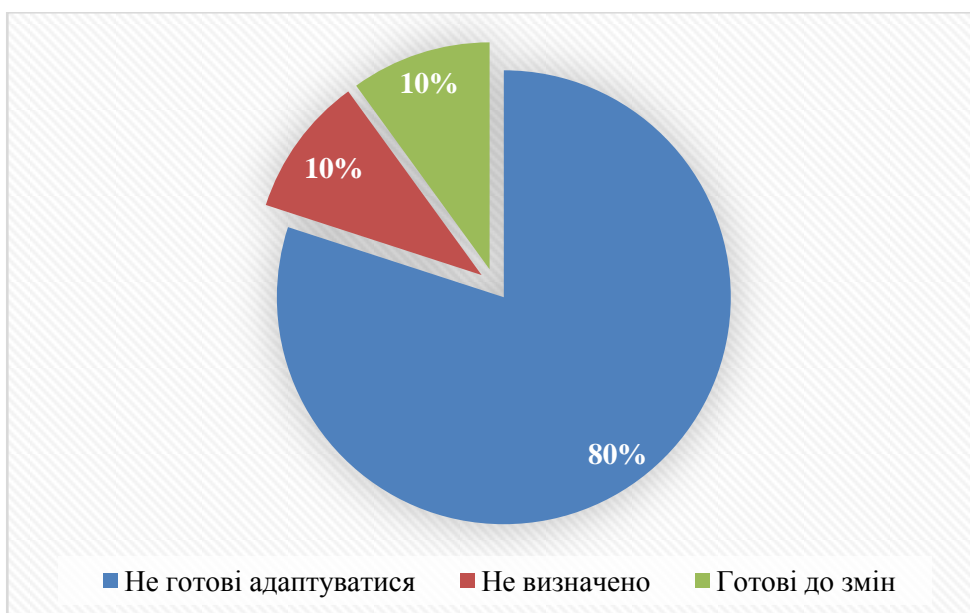

Рис. 2. Готовність італійських педагогів до змін в освітній діяльності

Як бачимо, більшість з них незадоволені теперішньою ситуацією у своєму закладі, а саме – вісімдесят (80%) зі ста (100) опитаних педагогів. Неготовність адаптувати матеріал та подачу для вивчення передається на студентів, які без ентузіазму та бажання вислуховують навчальні заняття.

Головною причиною також називають самодисципліна студентів, яка вимагається під час курсу навчання. На даний момент для педагогів виділяються додаткові тренінги по вмінню ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання мобільності. Щодо методів формування соціально-професійної мобільності майбутнього викладача, то найбільш ефективним методом, за думкою опитаних викладачів, є проблемний виклад лекційного матеріалу, далі за ступенем ефективності слідує: моделювання практико орієнтованих навчальних ситуацій, вирішення творчо-пошукових завдань; тренінги; обговорення і аналіз матеріалу на заняттях.

За результатами анкетування з'ясовано, що меншість педагогів в Україні (20%) усвідомлює необхідність професійної мобільності для успішного викладання у вищих навчальних закладах, натомість по підрахунках в Італії ця цифра в половину менша, лише (10%).

Як свідчить аналіз проведеного соціального опитування оцінки параметрів якостей професійно– мобільного викладача, впершу чергу, він має бути фахівцем у галузі (спеціальності) за якої відбувається підготовка студентів. Для підвищення ефективності формування професійної мобільності педагогів у методичній роботі слід проводити заняття у формі педагогічної майстерні з освітньої проектної діяльності викладача, на якому педагоги розробляють сценарії освітніх проектів та навчаються працювати в команді, економити час, будувати відносини із студентами, досягати нових позитивних результатів.

Робота в такому процесі передбачає розвиток адаптивності викладачів до освітніх інноваційних процесів.

Під час запропонованого нами проведення акмеологічного курсу зростає рівень самоствердження вчителів, посилюється впевненість і рішучість у

прийнятті нових рішень, зростає бажання позиціонувати себе, а цілеспрямованість допомагає їм повірити в можливий успіх та вибудувати ефективні шляхи самореалізації. Акмеологічний курс на тему “Професійна мобільність викладача за умов дистанційного навчання” також доцільно проводити на межах програми методичного процесу. Не дивлячись на життєвий і педагогічний досвід учителів, їм не вистачає навичок саморозвитку внутрішнього потенціалу. Тому цікавими є вправи, як: ”Чи знаєте Ви себе?”, ”Ігри-формули протягом робочого дня”, ”Зняття втоми й відновлення працездатності”, “Перед складною умовою”. Разом з педагогами слід розробляти педагогічні випадки та механізми їх розв’язання. Наведемо приклад такої ситуації, як: ”Ваша колега, учитель вищої категорії, виявилася більш сміливою і рішучою. Вона висловила бажання очолити творчу групу вчителів з проблеми ”Професійна мобільність педагога”. У попередніх справах Ви займали з нею одноіменну посаду. Як зміниться тепер Ваша позиція?”

Окрімвправ, нами було запропоновано моніторинг сучасних тенденцій, особливо у соціальних мережах. За нашим спостереженнями, педагоги починають активно входити у такий напрямок, який подобається студентам, які в свою чергу підтримують та уважно слухають викладацький матеріал.

Нас вразив креативний підхід в роботі нашої сучасниці. Навесні 2020 року в умовах карантину Ольга Халепа – вчителька біології з с. Яковлівка Харківської області стала відомою на всю Україну своєю реп-уроками. Школярі полюбили їх, хоча колеги таку творчість не підтримали. На шоу “Україна має талант” Ольга зачитала соціальний реп під назвою “Дистанцуха”, в якому виклала проблеми дистанційного навчання і його складність для педагогів. Цікаво, що в своєму інтерв'ю перед виступом вчителька сказала, що низькі результати при складанні іспитів зовнішнього незалежного оцінювання – вина не дітей, а вчителів, які не хочуть розвиватися і подавати матеріал цікаво і в дусі часу. За кордоном, а саме в Італії не розуміли такого підходу і не бажали відходити від привичного процесу викладання навчального матеріалу.

Таким чином, можна стверджувати, що наявність в суспільстві достатньої

великої кількості активних, професійно мобільних педагогів стає запорукою підвищення його стійкості, сприяє його процвітання, або ж навпаки, недостатня адаптивність мобільності педагогів часто призводить до безвиході при зміні обставин продовжувати особисту кар'єру, як наслідок, до особистої трагедії. При цьому на рівні суспільства негативні наслідки виражаються в зниженні темпів економічного та психологічного піднесення, зниження стабільності економічної системи, зниження рівня добробуту громадян та занепаду міжкультурного спілкування, для його подолання необхідне визначення перспективних шляхів безперервного професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Висновки розділу 2

Опрацювання педагогічно-організаційного забезпечення професійної мобільності викладача закладу вищої освіти за умов дистанційного навчання дало змогу зробити такі висновки:

Дистанційне навчання передбачає впровадження в навчальний процес принципово нових моделей – відео-конференцій, тренінгів, самостійної роботи викладачів з різними джерелами інформації (електронні бібліотеки, мультимедійні підручники тощо). Вони є новим інструментарієм у формуванні людини інформаційного суспільства.

Наявність в суспільстві достатньої великої кількості активних, професійно мобільних педагогів стає запорукою підвищення його стійкості, сприяє його процвітання, або ж навпаки, недостатня адаптивність мобільності педагогів часто призводить до безвиході при зміні обставин продовжувати особисту кар'єру, як наслідок, до особистої трагедії. При цьому на рівні суспільства негативні наслідки виражаються в зниженні темпів економічного та психологічного піднесення, зниження стабільності економічної системи, зниження рівня добробуту громадян та занепаду міжкультурного спілкування, для його подолання необхідне визначення перспективних шляхів безперервного професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Визначивши основні професійнозначущі якості викладача закладу вищої освіти для успішної організації навчального процесу при дистанційній формі навчання і розуміючи, що система дистанційного навчання розрахована на людей переважно свідомих, вмотивованих і здатних до самоосвіти, можемо підсумувати: успішне впровадження дистанційної освіти в Україні сприятиме підвищенню якості і рівня доступності вищої освіти, інтеграції національної системи освіти в наукову, виробничу, соціальну, культурну та інформаційну структуру світового співтовариства.

Отже, сучасні вимоги мають вмотивувати викладачів до опанування основ взаємодії орієнтованої на особистість гуманної педагогіки та новітніх інформаційних технологій, які забезпечують соціальну компетентність і життєвий успіх.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Впідсумку проведеного дослідження мідійшли певних висновків на основі яких змогли розробити певні пропозиції.

Дистанційне навчання увійшло в 21 століття як ефективна система підготовки і підвищення високого рівня кваліфікації для фахівців різних сфер та галузей в усьому цивілізованому світі. Інновація освітнього процесу є відповіддю суспільства на виклики сучасності.

Потрібно використати досвід високорозвинених країн з напрацювання нормативно-правової, навчально-методичної бази, а також матеріально-технічного, інформаційно-телекомунікаційного, організаційно-кадрового забезпечення для повноцінного функціонування дистанційного навчання з урахуванням сучасних реалій. Розмаїття і водночас самотність європейських систем освіти є їхнім надбанням і повинно стати основою для обміну досвідом. Тим паче, що європейці ні в якій мірі не припускають уніфікації систем освіти, навпаки, для них є важливим збереження культурного багатства і багатомовності Європи, заснованої на національних традиціях.

Основною ланкою інноваційної освітньої системи є викладач закладу вищої освіти, тому ми і звернули основну увагу на його професійну готовність до повноцінного впровадження нової форми освіти. Розглянули професійне вдосконалення викладачів як процес постійного оновлення знань і умінь педагогічної діяльності з метою використання в освітньому процесі інноваційних методів, організаційних форм, технологій роботизованих студентами, як того вимагає сучасність.

В процесі дослідження ми змогли доповнити та запропонувати власне визначення поняття *«професійна мобільність викладача закладу вищої освіти за умов дистанційного навчання»* – це здатність та готовність викладача досить швидко і успішно оволодівати дистанційними технологіями та технікою, набувати відповідні знання і вміння, щоб забезпечити ефективність освітньо-професійної діяльності та підвищити рівень свого професіоналізму в умовах дистанційного навчання.

Готовність до професійного самовдосконалення викладачів можна підвищити, якщо в умовах упровадження дистанційного навчання в закладах вищої освіти розробляти та реалізовувати відповідне навчально-методичне забезпечення.

Досвід організації і проведення лекційних та практичних занять для засвоєння теоретичних знань з дистанційного навчання і набуття практичних навичок з розроблення дистанційних курсів та організації їх проведення можна рекомендувати студентам старших курсів закладів вищої освіти, наголошуючи при цьому, що вони мають відходити від традиційної передачі накопичених людством знань і ставати викладачами-партнерами, вчитись організовувати навчальний процес так, щоб слухачі їх курсів ставали співавторами процесу власного навчання.

При підготовці майбутніх викладачів наголос робити слід на формуванні професійної мобільності, яка дасть більше шансів у подоланні будь-якого кризового стану суспільства, допоможе по новому інтерпретувати ситуацію і організуватись на успішне досягнення цілей.

Безумовним інструментом, що забезпечує соціальну і професійну мобільність викладача можна вважати освіту у всіх її проявах: самостійну, безперервну, високопрофесійну. Здійснення професійної мобільності викладачем виявляється можливим тільки тоді, коли він самостійно може проектувати власну діяльність та будувати свою професійну кар'єру згідно із принципом своєї неповторності, яка у своїх вищих проявах підіймається до мистецтва. Професійний розвиток яскравого викладача не в наслідуванні, а в знаходженні свого творчого шляху.

Синергічний ефект від самоосвіти викладача і розробки навчально-методичного забезпечення відповідними інституціями дозволить досягти більш якісної освіти і підняти рівень привабливості і конкурентоспроможності вітчизняних закладів вищої освіти.

Визнаючи освіту основним механізмом розв'язання економічних і соціальних проблем, потрібно визнати і необхідність збільшення

капіталовкладень для підвищення ефективності всіх систем навчання, включаючи і дистанційне.

Не претендуючи на вичерпне висвітлення досліджуваної проблеми і розуміючи, що вона потребує вирішення спільними зусиллями науковців і практиків, економістів і IT-фахівців, соціологів і психологів, сподіваємося, що вони долучаться до представників освітньої галузі і в нашій країні відбудуться серйозні модернізаційні процеси.

